

sounáležitosti s daným územím. Mapa visela ve vrchnostenské kanceláři a úředníci i jeho návštěvníci se na ni čas od času zadívali, čímž se jim vryly do paměti jednotlivé aspekty, o nichž nelze získat informace z pouhého pobytu ani procestováním daného regionu. Představa o velikosti panství, ale i o jednotlivých konkrétnějších parametrech jeho různých částí se pak prostřednictvím rozmluv zprostředkovaně dostávala do myslí dalších lidí a docházelo tak k vytváření symbolického obrazu prostředí s reálnými konturami. Reálný aspekt těchto kontur byl důležitý, protože jinak by kontakt s jednotlivými místy krajiny vytvořenou symboliku nabourával.

Zřejmé je, že autoři reprezentativních stylizací panství, mnohdy neznámí, tíhli k zobrazení jakéhosi nadčasového ideálu, který byl za realitu se všemi upravenými detaily nebo se selektivností v podobě zakrytí nevhodných jednotlivostí proklamován. Šimůnkova kniha ukazuje celou řadu zobrazení rurální idyly či živého ruchu kolem průmyslových areálů v kýčových podobách, umně zakomponované poukazy na slavnou historii rodu a místa, ale i prezentace módní exploatace krajiny v podobě lovu. Šimůnek správně poznamenává, že i z toho důvodu, že se reprezentace šlechtických panství snaží představovat ideál, vede jejich prohlížení k obdivu staré doby. Podobné je to i se skutečností, že z předmoderní éry zůstaly zachovány pouze nejvýznamnější a nej kvalitnější stavby, což u řady lidí vyvolává zdání, že architektura byla v porovnání se současností celkově estetičtější či solidněji provedená.

Podareňna Šimůnkova publikace se dotýká i některých dalších obecnějších vývojových aspektů. Sleduje posun obrazu od typizovaného k individualizovanému, všímá si, jak dochází k vytváření zástupných symbolů, poukazuje na nedůvěru a odpor k přesnější evidenci u šlechty a také na to, že samotné zmapování krajiny zároveň znamená její uchopení, přivlastnění. Na delší výklad by bezpochyby vydalo téma vzniku krajiny v současném významu slova, kterého se autor pouze letmo dotkl. To bychom se však museli dostat i k otázkám vzniku moderních map, k problematice vlivu námořních portulánových map, ale také k úloze vzdělanostních center, jako bylo Klementinum. Do budoucna by rovněž bylo možné téma posunout studiem dalších typů soudobých textů pocházejících z jiných prostředí, neovlivněných přímým mecenášstvím, a pokusit se rozkrýt, nakolik bylo konstruování významů jednotlivých panství úspěšné a přejímané při vytváření literárních a imaginárních krajin a prostorů.

TOMÁŠ KLIMEK

Alison I. BEACH, *The Trauma of Monastic Reform. Community and Conflict in Twelfth-Century Germany*, Cambridge University Press, Cambridge 2017

190 s., ISBN 978-1-108-41731-0

Kláster Petershausen byl založen na konci 10. století jako vlastnická instituce kostnických biskupů. Výjimečnost místní komunity stvrdil zakladatel biskup Gebhard tím, že benediktinům udělil privilegia, která konvent vyvázala z episkopální kontroly. Ovšem již od fundátorovy smrti museli mniši, stále intenzivněji ovlivňovaní sousedstvím s pozdějším říšským městem, vyjednávat svou pozici s biskupskou mocí. Přes nesnáze reformace a válek ukončila život v klášteře až sekularizace. Rozsáhlý komplex budov pohltilo předměstí u severní paty rýnského mostu. Konventní budovy našly vhodné moderní využití, středověký kostel byl bohužel srovnán se zemí. Většinu českých medievistů se tak při vyslovení jména Petershausen vybaví spíše zdejší archeologické muzeum otevřené roku 1992.

Americká medievistka Alison Beach má za sebou řadu studií věnovaných ženskému monasticismu vrcholného středověku, které vynikají znalostí kodikologického materiálu. Její nová kniha je téměř výhradně zaměřena na petershausenský (dvoj)klášter a jeho zázemí. Primárně vychází z místní kroniky, jejíž překlad do angličtiny připravuje. V tematicky koncipovaných kapitolách se Beach postupně zabývá monastickou reformou, laickými bratry, jeptiškami, obnovou starších institucí i zakládáním nových domů a konečně šlechtickými patrony bodamského konventu. V příloze najdeme zevrubný kodikologický rozbor kroniky – text se nachází v jedné ze dvou rukopisných jednotek z 12. století, jež byly v raném novověku spojeny v jeden kodex – a chronologické tabulky, na konci publikace pak seznam literatury a stručný rejstřík.

Autorka kombinuje znalost petershausenských rukopisů se širokým spektrem aktuálních studií o reformních řeholnicích a řeholnicích 11. a 12. století, ale využívá také moderních historiografických a sociologických koncepcí. Klášterní kronika sepsaná anonymním mnichem, který pocházel z jednoho ze šlechtických rodů místních patronů, přitom sama nabízí bohatý materiál pro zajímavé interpretace. Analista zanechal

v textu mnoho „osobních“ úvah a jeho ruka je k nalezení i v několika liturgických rukopisech, což umožňuje jeho historiografickou koncepci ukotvit v širším rámci konstrukcí institucionální paměti. Navíc vrcholně středověká krajina „mniichů na Bodamském jezeře“ poskytla předkládané práci potřebný kontext dynamických vztahů mezi jednotlivými kláštery a jejich opaty, laickými patrony, biskupy, císaři i papeži. Detailní rozbor jednotlivých témat tak skládá obraz mnohdy značně odlišný od závěrů staršího bádání, které se soustředilo pouze na několik známějších institucí.

Problémy nastávají v místech, kde autorka materiál příliš zatěžuje hotovými výkladovými schémata. To se odráží hned v titulu knihy. Koncepci kulturního traumatu si Beach vypůjčila od polského sociologa Piotra Sztompky, jehož studie se však věnuje propastně rozdílné realitě postkomunistických států a staví na zcela odlišném materiálu. Nová aplikace na omezenou množinu středověkých pramenů tak mnohdy jde za hranice jejich výpovědní hodnoty. Problém se opakuje také v dalších případech, když autorka své interpretace dění v Petershausenu dokresluje situacemi v jiných, často odlišných a vzdálených kláštorech. Konečně se čtenář neubrání otázce, proč se útlá publikace nestala úvodní studií chystaného anglického překladu kroniky, jejíž úryvky jsou citovány takřka na každé straně.

S výše uvedeným na zřeteli lze konstatovat, že nová kniha Alison Beach je důstojným pokračováním badatelčiny vědecké bibliografie. Její přínos spočívá nejen v představení specifického průběhu a následků hirsauské reformy v klášteře Petershausen, ale především pokud ji čteme jako svého druhu úvod do současných koncepcí bádání o vrcholně středověkých kláštorech z převážně německojazyčného prostředí.

JAN KREMER

Alexander PATSCHOVSKY, *Bludiště pravé víry. Sektáři, kacíři a reformátoři ve středověkých Čechách*, přeložila Blanka Pscheidtová, Argo, Praha 2018 (= Každodenní život 73)

355 s., ISBN 978-80-257-2661-7

Alexander Patschovsky je znám svými mimořádně cennými texty k dějinám inkvizice, k problematice středověkého kacířství a náboženských sekt, zásadní jsou rovněž studie a edice, v nichž

zpracovává texty Jáchyma z Fiore a jeho následovníků. V mnoha případech se Patschovského bádání dotklo také českých dějin, zejména Čech a Slezska, odkud ostatně Patschovsky pochází. Řada prací, které o bohemikálních tématech publikoval, posléze výrazně ovlivnila českou historiografii. Právě z tohoto badatelského okruhu vzešlo čtrnáct studií publikovaných mezi lety 1982 a 2001, jež jsou v českém překladu shromážděny v knize *Bludiště pravé víry*. Naprostá většina z nich je do češtiny přeložená poprvé. Sestavení výboru se ujal Patschovského dlouholetý kolega a přítel František Šmahel.

Do *Bludiště pravé víry* zařazené studie spojují témata středověkých herezí v prostoru střední Evropy, počátků a působení inkvizice v českých zemích, husitského učení a husitského radikalismu. Patschovského studie, ať ty přehledové, či analytické, se vyznačují komplexností přístupu, v němž autor provázaně zohledňuje komponenty jak náboženské a církevní, tak světské. Ke stře-doevropským pramenům přistupuje z širší evropské perspektivy, čímž ve srovnání s českou historiografií mnohdy mění optiku náhledu a výsledkem je mnoho nových, neotřelých podnětů a výsledků.

První studie je svěžím intelektuálním zamýšlením nad knihou Umberta Eca *Jméno růže*, kde Patschovsky ve stopách svého učitele Herberta Grundmanna uvažuje o podstatě středověkých herezí, jejich konstruktů a sociálního podhoubí. Následují texty věnované heretickým skupinám v předhusitských českých zemích a jejich pronásledování ze strany biskupské a papežské inkvizice. Studie *Kacíři a pronásledování kacířů v Čechách ve století před Husem* zprostředkovává poznatky založené na sledování působnosti (a pronásledování) hlavních heretických skupin na území Čech, zejména valdenských, beghardů a bekyň. Autor přináší odpovědi alespoň na některé z otázek po sociálním a národnostním původu jedinců nařčených z hereze, zamýšlí se i nad případnou kontinuitou mezi předhusitským kacířstvím a husitstvím. Velkou pozornost věnuje rovněž problematice působnosti inkvizice, jež ostatně patří k Patschovského životním tématům. Ve studii *O politickém významu hereze a jejího pronásledování ve středověkých Čechách* chápe jak obvinění z kacířství, tak inkvizici jako důležité politikum. Oddíl zaměřený na inkvizici a herezi je doplněn o studii zabývající se slezskými inkvizičními prameny, jež jsou zde zprostředkovány nejen analyticky, ale i edičně.

V další části knihy se zařazené studie posouvají chronologicky i tematicky k učení Jana Husa a k husitství. V textu věnovaném Viklefově pojetí